

POPOTNIK.

List za šolo in dom.

Izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca, ter velja za celo leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 60 kr. — Posamezne številke dobivajo se po 15 kr. — Na anonimne dopise se ne ozira. — Rokopisi in na o. eno posl. ne knjige se ne vlačajo — S. i. s. n. dopisi naj se blagovoljivo pošiljati (frankirani) vredništvu (Reiserstrasse 8), naravnine, oznanila in reklamacije pa založništvu; tiskarju J. Leonov Mariboru. — Za oznanila plačuje se od navadne cene, če se enkrat natisne 10 kr.

Kako zamore postati učitelj pospešitelj domovinske véde.

Težišče učiteljske delavnosti počiva se vé v šolskem poslovanju. Ali vkljub vsi delavnosti njegovega poklica ponuja se učitelju velika prilika, da bi se vdležil gojitve domovinske véde. On ima največ prilike preriti med narod svoj čas pa zna tako vrediti, da zamore še kot pripravnik mestne zanimivosti boljše ogledati in najbližjo okolico temeljiteje prestudirati, kakor je to kakemu popotniku možno. Hočem se toraj dotakniti z nekajimi besedami nekaterih ciljev, katerim bi rodoljubni učitelj svoj trud posvetiti mogel.

Na deželi živi med našim narodom še vedno veliko pesnj. povesti, pravljic, običajev, iger, poslovič. vraž in pregovorov, ki so še ostali v rabi kot dragi spominki notranjega duševnega življenja našega naroda. Te ohraniti, zapisati (pesne tudi z napevi), ne dela težkote. In kaka neizrekljiva škoda bi nastala, ko bi te dragocenosti narodne poezije prišle v propast pozabljivosti? Koliko pesniških evetlic iz starih dôb pak hrani narod še v oddaljenejših krajih! Požurimo se toraj na nje, predno da zavéje mrzani veter nepravé civilizacije, ki je, komaj nastopivša, staro nravnost z narodov slekla.

Ganljivi primer takega marnega zberatelja je trud čeha J. Akermans, mesarja v Polički. Tega je zadela nesreča, da je ohromel na obeh nogah, zato pa je, nezmožen kaj družega, zapisoval mnogo let, kar je koga v Polički pripovedovati slišal; in kako so bila oslajena njegova poslednja leta, ko je svojo lastno zbirko tiskano videl!

Tu sem spada tudi zbiranje starodavnih, ali že sedaj redkih nošenj, katere narodni muzeji hvaležno sprejemajo. Mimo tega je mogoče zbrati iz starih spominkov dostikrat krasnih uzorov za risanje in izšivanje, ki jih je še v pravem času vsaj narisati treba. Narod ima še sedaj svoje uzore, se vé da ne v tako obilnej meri kakor v Mali Rusiji, v Bolgariji in Srbiji, toda vedno se zale, bodisi na tkanini, pletivu, ali risane na pohišnem orodju, izrezane ali iztesane na stavbah itd.

S tem stoji v ozkej zvezi zbiranje starodavnih spominkov. Otroci prineseje v šolo čestokrat marsikaj, kar doma nobeden ne pozna. Svoječasno in primerno opozorjenje pri članku o življenju starih Slovanov v čitanki (berilu), ali kadar pokaže učitelj kak redek predmet v pravi podobi, bodisi izdelan ali zgolj naslikan, če pohvali učence, ki je starinske reči prinesel, ne ostane brez hasna. Mala zbirka denarjev, kaka pila iz starega grada, stara knjiga itd. vzbuja smisel v mladini, ki ji do smrti v spominu ostane.

Učitelj biva sam mnogokrat pričá kake najdene stvari, s čije vničenjem bi se védi storila velika izguba; v kletih ali marsikje med starim papirjem objavi se rokopis; njegovemu sluhu ne ujde, če so na polju naleteli na kak pa-

ganski grob; opozorjen biva na mogile v lesih, ter v lepi priliki lahko obiše in opiše podobo in lego starodavnih, sedaj že večjidel razsutih gradov. Upati se vsaj sme, da tudi za Slovence ni daleč čas, ko bo mogoče več pozornosti in važnosti domačej arheologiji in zgodovini posvetiti, nego doslej.

Veliko važnost ima tudi zbiranje starinskih, v opekarskih glinah in drugje najdenih kosti. Večkrat bi bilo učitelju tudi mogoče pridobiti za šolsko zbirko rogove jelenov, zob slona, mroža (mamuta), nosorožca ali povodnjega konja, ko bi opozoril delavce v opekarnah, naj bi kosti ne razbili, marveč v šolo prinesli; nikakor ne dvomimo, da bi se s takim ravnanjem tudi pri nas brzo nabrala poznej v skupino znešena krasna starinska zbirka.

Enako hvaležna vloga ponuja se na deželi blizo rudokopov pri zbiranju okamenin. Krasna zbirka v českem narodnem muzeju zahvaljuje se za mnogo redkih kosov kredastih okamenin g. ravnatelju J. Kuthanu v Časlavi in ravn. Kániku v Kolinu, ki sta mladež na zbiranje okamenin pri sprehodih po okolici napotovala.

Na tak način bi se dala uvesti tudi zamenitev na prirodnine, ko bi se n. pr. v določeno središče pošiljale prirodnine iz okrožja (hrošči, metulji, okamenine, rude, rastline, da tudi natlačeni duplikati živalskih mehov). Mislimo si tako: Kolega g. K. pošlje zbirko okamenin rastlinskih iz premogove stroke in želi si za to zbirko kredastih okamenin. V K. niso te vrste rastline nikaka redkost, v Č. je pa ravno nasprotnih v izobilju.*) Poštšina ni tako velika, ako se stvari navadno brez cene odpošljejo. Se ve da on, ki bi v zameno ponujal, mora vedeti, koliko in kaj bi zamogel dobiti iz okrožja, kamor svoje reči ponuja.

Ko bi stopili v podobno zvezo učitelji v Galiciji, Českej, Hrvatskej, Kranjskej, Dalmaciji z ljubitelji prirodnin med nemškim učiteljstvom po pogorskih deželah in daljnimi rojaki, ki podučujejo v Bolgariji ali Rusiji, kako obilno bi zamogli obogatovati pokrajinske muzeje in po njih naš bodoči narodni muzej! Samo da bi naš glas ne ostal tako brez odmeva, kot je oni, ki ga v veter zaženemo.

Tudi opazovanja v ozračju prinesla bi meteorologiji zdaten hasek; se ve, treba bi bilo za to gotovih navodov, po katerih bi se bilo pri tem ravnati.

Poznati kraj vzlasti v zemljepisnem obziru je dolžnost vsakega učitelja. Okolica vsakega mesta je prvi krog sprehajališč. — Ko bi učiteljska društva stopila v dogovor z učitelji v mestih gledé materijalnih zadev, preskrbé prenočišča in potrebnega spremišča, pridobilo bi se s tem mnogo časa in tudi tujinci bi se z mestnim življenjem hitreje seznanili. Pisatelj teh vrstic (K. Čermák) iz lastne skušnje trdi, da kakor v Berlinu, Žitavi, dobival je tudi na Kranjskem, Štajerskem, v Švici, Galiciji in Rusiji, najboljše spremljevalce in svetovalce v osebi dotičnega učitelja in duhovnika.

Z brezposrednim nazorom polasti se učitelj povsem drugače tvarine, ki jo potem z živo besedo podaja mladini, kar vse drugače vpljiva, kot zgolo čitanje zemljepisnih člankov. Važnost potovanja za učitelje zapopadli so že marsikje in glasovi za podelenje štipendij v ta namen od deželnih zborov so bili vže večkrat slišati. Ako se vidi to neizogibna potreba pri strokovnjaskih učiteljih, zakaj bi tudi ostali učitelji, ki širijo splošno omiko, ne smeli teh dobrot uživati?

S potovanjem in opazovanjem zamore učitelj opozarjati na razne napake zemljevidov, na krasote, doslej malo obiskovane zemlje. Pri tem se mu ponudi še najlepša prilika občevati z narodom, preiskovati njegove lastnosti, zvedeti za potrebe našega šolstva iz pravih virov, ter se seznaniti s čisto domačo govorico, z načini govorjenja in provincijalizmi. Vsaj živi učitelj za narod in ima toraj

*) Ta misel za štajerske učitelje sicer ni več nova, kajti že 1875. l. se je v naših društvih o stvari posvetovalo. Toda dobra in koristna stvar se nikdar prevečkrat ne ponavlja.

po občevanju ž njim právo, ga natančno spoznati in potrebe njegove lastne izkušnosti poizvedeti. Tudi vkljub temu, če se pozablja na naš stan, kadar se dele dobrote, ter se za narodno učiteljstvo vé le takrat, kadar se zbirajo darovi, ali kadar pojde za razširjenje knjig ter za podporo nekake splošno važne stvari, — vkljub temu vsemu *bodimo zi zavedni svojih dolžnosti do naroda in služimo mu radi, živimo za njegovo védo (znanost) in tvorimo malenkosti lastnih del, da bi v delu in znanosti bila tudi naša rešitev.*

(„Posel z Budče.“)

Zemljepisje v narodni šoli.*)

Spisuje Iv. Kelc.

6. Poknežena grofija tirolska s Predarliskim.

Uč. Najdalje od vseh kronovin našega cesarstva sega proti zahodu Tirolsko s Predarliskim (Vorarlberškim) Ktera dežela našega cesarstva sega najdalje proti zahodu? Hočem vam njene meje na zemljevidu pokazati in potem na tablo narisati. Katere dežele meje sem sedaj narisal? Pokaži na zemljevidu! Proti kateri strani sveta od nas leži? Po kateri železnici bi se dalo od nas najhitreje tja dospeti? Skozi katere dežele? Mimo katerih že znanih krajev? itd.

Tirolsko s Predarliskim se imenuje poknežena grofija. Kakšen naslov ima ta dežela? Zakaj? Meri 293 □ Mm. Koliko meri površje te dežele? Že poznamo, katero tako veliko deželo? Imenuj mi že znane dežele po velikosti! Začni pri največji! najmanjši! (Primerjava glede površja med že znanimi deželami.) Prebivalcev ima 904.000. Koliko? Katera ima med že znanimi največ prebivalcev? Katera potem? itd. Koliko prebivalcev je povprečno na jednom □ Mm.? Katera od že znanih dežel je najbolj obljudena? Katera potem? itd. Kaj je vzrok, da Tirolsko ni bolje obljudeno? Prvi in najimenoitnejši vzrok je, ker se po tej deželi razprostirajo najvišje Alpe v celej državi. Ponovi to I! Kakošen značaj ima ta dežela na zemljevidu? Le ob rekah so majhne ravnice. Med reko Ino, Adižo, Izako in Rieno zavzemajo ves prostor prvotne Alpe. Kateri prostor zavzemajo prvotne Alpe? K katerih deželah smo že imeli prvotne Alpe? Katere Alpe še poznamo? V katerih že znanih deželah se razprostirajo? Hočem vam omenjene reke narisati. Pokaži Ino na tabli! zemljevidu! Kje priteče na Tirolsko? Proti kateri strani teče? (Enako pri drugih rekah.) Prelaz Brenner deli prvotne Alpe v oetzalske gore in pa v visoke Ture. Kako deli prelaz Brenner prvotne Alpe? Kje je ta prelaz? Že poznate kateri drugi prelaz? Kateri? Kje? Čemu so prelazi? Oetzalske gore so večinoma z ledniki pokrite. Ponovi to N! Čemu pravimo lednik? Kateri lednik že poznate? Kje? V visokih Turah je veliki Venediger 3700 m. visok. Pokaži veliki Venediger! Kako visok je? Kateri od že znanih bregov je najvišji? * Adiži in Izaki na jugu se širi ortleško gorstvo. Katero gorstvo se razprostira Adiži in Izaki na jugu? Pokaži! Tu se vzdiguje najvišji breg v cesarstvu namreč Ortles 4000 m. visok. Kaj sem povedal K? Povej in pokaži mi že znane bregove zaporedoma po njihovi velikosti! Proti vzhodu od teh gor se razprostiraje tridentinske planine. Pokaži tel! Na Predarliskem in severnem Tirolskem se širijo severne apeniške Alpe. Katero gorovje se razprostira na Predarliskem in severno Tirolskem? Kateri del se

zove Predarlško? Na kateri strani Tirolskega? Zakaj se Predarlško posebej imenuje? Ima zasebno dež. zastopstvo. (Ponavljjanje vseh gor.)

Katere reke Tirolske smo že imenovali? Glavna reka med njimi je Ina. Proti kateri strani teče? Kako Adiža, Izaka, Rienca? Na kateri strani priteče Izaka Adiži? Nadalje imamo Reno, meječo ob Predarlško. Kje teče Rena? Proti kateri strani? Teče v Bodensko jezero. Pokaži to jezero! Na kateri strani Predarlškega leži? Katera voda je večja od jezera? Imenuj mi že znano morje! Ob katerih že znanih deželah se nahaja? Adiža se tudi izliva v Sinje morje. — Na Tirolskem ima reka Drava svoj vir. Kje izvira reka Drava? Skozi katere že znane dežele teče? Na jugu Tirolskega je gardsko jezero. (Ponavljjanje vseh vod.)

Koliko prebivalcev je na Tirolskem? Po narodnosti so večinoma Nemci, na jugu Italijani. Ponovi to U! Tudi ti A! V katerih že znanih deželah stanujejo Nemci? Italijani? — Po visokih gorah je mnogo lepih pašnikov in travnikov. S čim se tedaj Tirolci najbolj pečajo? Sirarstvo jim daje mnogo dobička. Kako se dela ta sir? Na jugu se dobiva mnogo vina, južnega sadja in svile. Obrtnost z bombaževcem je zelo razvita na Predarlškem. S čim se pečajo ljudje na Tirolskem in Predarlškem?

Glavno mesto je Inomost (Innsbruck) ob Inu; ima 17.000 prebivalcev. Pokaži glavno mesto! Koliko stanovnikov ima? Katero že znano mesto ima po priliki toliko prebivalcev? Druga mesta: Briksen, Bočen, Meran, Trident (tridentinski zbor), Roveredo, Bregene, (čudovita rešitev raz Martinove stene cesarja Maksa I. — Tirolski junak Andrej Hofer.) Raznovrstno ponavljanje vsega, otroci rišejo Tirolsko s Predarlškim.

7. Solnograška vojvodina.

Na severovzhodu Tirolskega leži jedna najmanjših deželice našega cesarstva namreč: Solnograška vojvodina. Kaj sem rekel? — Kje leži solnograška vojvodina? — Na kateri strani Koroškega? Med katerimi že znanimi deželami? Kakšen naslov ima? Zakaj? Imenuj in pokaži mi vse že znane vojvodine našega cesarstva! — Solnograška meri 72 □ Mm. Ponovi H! (Primerjava glede velikosti z že znanimi.) Prebivalcev ima 153 000. Koliko ima prebivalcev? Koliko povprečno na jeden □ Mm.? (Primerjava glede obljudenosti z drugimi deželami.) Ob katere že znane dežele meji? Na kateri strani? Po katerih cestah bi se dalo tja dospeti od nas? Kakšna je glede površja? Glede površja je Solnograška skoraj vsa gorata. Na jugu stoje prvotne Alpe; imenujejo se Visoke Ture, na izvirkih Mure Nizke Ture, med Anizo in Muro pa Koroško-štajerske Alpe. V katere dele se deli gorovje na Solnograškem? Katere že znane reke imajo tukaj svoj vir? Poglavitna reka je Salica. Kam teče? Na severu je nekaj manjših jezer. (Ponavljjanje gor in vod.)

Prebivalci so glede narodnosti sami Nemci. S čim pa se pečajo? Tudi veliki težki vprežni konji slovijo zelo po svetu, zovejo se pingavski — po imenu dotičnega kraja. Dobiva se tudi mnogo soli, mramorja in mavca. S čim se pečajo prebivalci na Solnograškem? Glavno mesto je Solnograd, z 20.000 ljudmi. Pokaži glavno mesto? Ob kateri reki? Koliko prebivalcev ima? (Primerjava z že znanimi mesti glede števila prebivalcev.) Solnograd je imeniten po svojej lepej legi, kakor po raznih spomenikih zidarske umetnosti. Tu je sedež našega nadškofa. — Zaradi česa slovi Solnograd? Druga mesta so: Hallein, soline; Gastein, imenitne toplice. (Ponavljjanje in risanje.)

8. Nadvojvodina avstrijska nad Anizo.

Na severni strani Solnograškega in Štajerskega leži nadvojvodina avstrijska nad Anizo. Kaj sem rekel? Zakaj se reče nad Anizo? Kaj je Aniza? Kje smo jo že spoznavali? Kateri naslov ima ta kronovina?

Meri 120□Mm. Katera dežela je po priliki tako velika? (Primerjanje po velikosti z že znanimi kronovinami.) Stanovnikov ima 744.000. Koliko? Koliko stanovnikov povprečno na jeden □Mm? Katera od že znanih dežel je najbolj obljudena? Imenuj in pokaži je po vrsti! Ob katere dežele meji ta kronovina na jugu? itd. (Risanje.) Na jugu pokrivajo to deželo severne apneniške Alpe. Kje smo že spoznavali to gorovje? Najvišji vršaci so: Dachstein 3000 m. visok, potem Priel in Pyrgas. Imenuj najvišje bregove v tej kronovini na jugu! Na severu pokriva to deželo Šumava. Katere gore so razrastene na severu? (Ponavljanje.)

Glavna reka je Donava. Pokaži glavno reko! (Se nariše.) Njeni dotoki na desni strani so: mejna Ina s Salico, bistra Travna, ter Aniža s Štiro. Na kateri strani doteka Donavi Ina? Kateri je Inin dotok? Na kateri strani? Proti kateri strani teko te reke? (Jednako druge. — Ponavljanje rek.) Prebivalci so po narodnosti sami Nemci, po veri skoraj sami katotiki. Pridelujejo obilo žita in sadja, ter se zelo uspešno pečajo z govejo živinorejo. Gore med Travno in Ino-Hausruck — imajo dosta premoga, v raznih fabrikah se izdeluje razna železnina in jeklenina, izvrstne koše in srpi se razpošiljajo po vsem svetu. S čim se pečajo Avstrijci nad Anižo? — Dobiva se tudi mnogo kamene in narejene soli. (Ponavljanje.)

Glavno mesto je Linc ob Donavi s 33.000 ljudmi. Imenuj glavno mesto! Ob kateri reki? Koliko prebivalcev ima? (Primerjanje z že znanimi mesti glede števila stanovnikov.) Druga mesta so: Freistadt, Ried, Hallstadt in Išl s solovarnicami. (Čemu pravimo solovarnica? Kako se vari sol? Kako se pripravlja kuhinjska sol?) Potem: Gmunden, glavno založišče kuhinjske soli; Vels, Steyer, na sotočju Štíre in Aniže s slovečo železno in jekleno obrtnostjo. Kje leži Steyer? Kaj se zove sotočje? S čim se pečajo v Steyerju? Kaj pridelujejo iz železa in jekla? Kakšen razloček je med kovaškim železom in jeklom? Kolikojno železo poznamo? Kako se prideluje surovo lito, kako kovaško železo, kako jeklo? (Ponavljanje in risanje.)

(Dalje prihodnjč.)

Črtice iz življenja živali.

I.

Smeh in jok živali.

Se li smejejo in jočejo živali? To vprašanje, katero se je poprej zanikalo, moramo dandanes potrditi; kajti dokazano je, da so živali zmožne jokati ali smejati se, blizo tako, kakor človek, bodi si, da s tem izražajo notranje občutke, kakor žalost ali veselje, bodi si, da sta smeh in jok le mehanična brez upljiva dušnih pretresov na delovanje onih delov telesa, kateri fizičen smeh naredo.

Da se človek smeje, je pred vsem dvojega treba. Prvič občutka ali pomisli, katera smeh pouzroči ali vzbudi, drugič nekega posebnega delovanja določenih mišic v obrazu in stres prepone (Zwerchfell) v telesni votlini. Pri nekaterih živalih se oba ta pogoja fizičnega smejanja nahajata. O šimpanzu se pripoveduje, da se smeje. Smeh titija (opica) je nek žuboreč smeh. Pes se smeje in smehlja, včasih od veselja in dobre volje, včasih pa, da bi se prikupil ali koga prekanil. Smeh njegov je pravi smeh ali pa nekakov zasmeh. Kar je smešnega, psa marsikrat zanima, tudi si včasih prizadeva, kaj učiniti, da bi se mu človek smejal; če mu to ne steče, je nezadovoljen. Neki jazbečar se je večkrat

trudil, svojega gospoda zabavljati s šalami, katere si je sam umislil; ako se mu pa to ni posrečilo, je bil jezen. Orang-utangu v londonskem zverinjaku je bilo zelo po volji, če so se ljudje, opazovavši čveteroroka, njegovim burkam smejali in dr. Mond pripoveduje, da je poznal vrano, katera se je z dečki vred kratkočasila, kadar so ti prek kozla skakali. Papiga je odlična smejalka; smeje se svojim lastnim norčijam. White iz Selbourne govori o živem smehu žolne in omenja dalje srake, ki je znala tako krohotati, da se je moral človek, ki jo je slišal, tudi smejati. Opazovali so, da so se lastovke, katerim se je posrečilo mačko prekaniti, smejale, kakor otrok, ako ga žegetaš. Nahaja se hijena, katera se po svojem glasu smejoča imenuje, in v Avstraliji živi ptič iz plemena ribičev, kateremu se iz istega uzroka smejoč pravi; njegovi glasovi so podobni glasnemu, malo hripavemu smehu Livingston, govoreč o afrikanškem rujavem ibisu, pravi, njegov krič je glasen ha, ha, ha.

Kakor je resnično, da so nekatere živali zmožne, smejati se, tako je gotovo, da imajo vse priprave, da so kos solze prelivati. Pes, kouv, slon, medved, podgana, osel, mula, razni jeleni, soko, šimpanz, mandril, titi in druge opice, goveda, velblod in žirafa, jočejo, če jim je srce tužno. Papiga ne preлива solz, a plakati zna. Šimpanzi jočejo, če se boje kazni, druge opice in sloni se solze, ako jih je kdo žalil ali če se jim goreče želje ne spolnijo. Fingalezijski slon se joče, če je zaprt, titi strahu, jelen, če ne more lovčem uteči, zaprta podgana obupanja, nekatere opice, ako je omiluješ in mlad soko jeze, če njegovim željam ne ustrežeš.

Gospa Burtonova pripoveduje, da je videla v sirski puščavi, kako so žejni velblodi solze prelivali. Muli, kateri se je bil 2 palca dolg žrebel v kopito zasadil, se je na obrazu obupanje slikalo in iz oči so ji pritekale solze. Dr. Livingstone pripoveduje o mladem soku, ki je jel britko jokati, če ga niso vzeli v naročje, ako bi bil rad. Dr. Boerlage je ustrelil na otoku Java opico (samico) z drevesa. Mladiča v naročju drže, pala je na tla in jokaje umrla. Obstreljeno žirafu so našli s solzami v očeh. Gordon Cumming govori o debelih solzah, katere je umirajoči slon točil. Stare podgane, zapazivši utoneno mlado podganico, so si brisale s prednimi tačicami solze iz oči.

Po „Gr. Ztg.“

Kronika

Ljudske učilnice prvi D. Mariji v puščavi.

Uvod.

Že pokojni knez in škof lavantinski A. M. Slomšek je sprožil misel, da bi se imenitnejši dogodki krajev, cerkev in šol zapisovali v posebnih krajevnih, cerkvenih in šolskih kronikah. Tudi je vsem šolskim in cerkvenim predstojnikom razposlal ukaz, s katerim jim veleva, da spisujejo cerkvene in šolske kronike. Vendar se je to povelje vladikino radi raznih uzrokov le deloma izvrševalo.

Ko se je l. 1870 šola ločila od cerkve, ukazal je visoki deželni šol. svet vsem šolskim vodstvom, da prej ko slej začnejo sestavljati in spisovati šolske kronike. Ta ukaz dež. šolsk. sveta je gotovo vse hvale vreden. Šolske kronike zbrale bodo mnogo prav zanimivega gradiva, katero bode v svojem času tudi zgodovinarju naše ožje domovine dobro služilo.

Da je spisovanje kronike jako mudno in trudapolno delo, pritrtil bode vsak, ki je kedaj katero sestavljal. Največ težave pripravlja iskanje potrebnih listin. Vendar se to nikomur opustiti ne more, kdor hoče, da kronika ne bode brez vse veljave. Samo površno popisati, kar se lahko in bolj po naključbi nego po natančnem izcerpljevanju zbranih in istinitih virov izvé, res ni težavno, vendar je tako delo plitvo, nezanesljivo in tedaj tudi brez prave vrednosti.

Nastopivši tukajšno službeno mesto, začnem takoj poizvedovati po pisanih in nepisanih virih in trud moj imel je dovolj uspeha. Nabralo se je dokaj starih, šole se tikajočih listin, katera so mi prav dobro služila, ter marsikaj pojasnila o čemur se popred ni ničesar vedelo. Obrnil sem se tudi do še živih, nekdam tukaj delujočih učiteljev s prošnjo, da mi povedo vse, na kar se še iz svojega časa spominjajo. Može, kakor Fr. Vučnik, Martin Pristernik in pokojni Janez Koemut, so mi prav radovoljno ustregli.

Kolikor je bilo mogoče, uporabljalo se je tudi ustno izročilo že bolj pri-letnih oseb v župniji.

Da bi bilo to delo po vsem popolno, se nikakor ne more trditi. Zlasti bi se bila doba 1850—1870 v marsičem natančneje opisala, ako bi ravno iz tega časa ne manjkala skoraj da ne vsa šolska pisma; kar je jako obžalovati.

Naslednikom pa se naročuje, da pričeto dele vestno in natančno nadaljujejo.

D. Marija v puščavi, dne 1. maja 1884.

F. Praprotnik,
nadučitelj.

Kedaj se je šola ustanovila?

Leta 1786 se je tukaj ustanovila kuracija. Mogoče je, da so že takratni kurati začeli otroke poučevati v kršanskem nauku in nekoliko morebiti tudi v čitanju. Redna vsakdanja šola pa se je pričela leta 1814.

Svedoči nam to še ohranjena knjižica, v katerej so tukaj delajoči učitelji zaporedoma potrjevali resnični prejem svojega plačila (nekoliko v zrnju, nekoliko v denarjih) pri kmetu Prodnerju*) Ker je napis tej knjižici in prvo potrdilo pisano z isto roko, tedaj se sme sklepati, da se je knjižica l. 1814 pričela, kajti se tega leta prvokrat prejem zbirce potrjuje. Prvi tukajšnji učitelj je bil tedaj tisti, ki je prvi s svojim podpisom potrdil, da je svoje plačilo resnično prejel. S to vestjo se popolnoma vjema tudi ustno izročilo. Jožef Goričan, rojen leta 1800 je vedel povedati, da je bil kakih 14 let star, ko se je šola pričela ter se še spominja učitelja, ki je, tukajšno službo nastopivši, za šolo sposobne otroke po župniji popisoval. Zapisal je tudi njega, pa ker so ga oče nujno doma potrebovali, šole ni mogel obiskovati. Štefan Witzmann, roj. leta 1783 je pa dejal, da je 20. leto že navršil, ko se je tukaj šola začela.

Po vsem tem smemo tedaj l. 1814 smatrati kot tisto, katerega se je redni vsakdanji pouk pričel, kot tisto, katerega se je tukajšna učilnica ustanovila.

Prvi učitelji.

Prvi je tukaj poučeval neki Weistegger l. 1814—1816. Bil je baje še mlad mož, katerega so pozneje vzeli v vojake, od koder se ni več povrnil. Njega je nasledoval Mayer l. 1816. Za tem je prišel Dimež l. 1817. Le-ta je bil doma blizo Hrovaškega, kar je pričal nja hrovaškemu jeziku podoben govor. Leta 1818, 1819 in 1820 ni bilo učitelja, ter je takratni kurat Vido

*) Našla se je ta knjižica pri kmetu Francu Witzman; da si je dokaj listov iztrganih je vendar jako važna listina.

Žigert tudi v vsakdanji šoli poučeval. L. 1821 pa se je učiteljska služba prvokrat definitivno podelila J. Hoiselnu, ki jo je do l. 1821 oskrboval.*)

Šolsko poslopje.

Šolska izba priredila se je v takratnem duhovnišču. Le-to je bilo malo leseno poslopje, stoječe ravno tam, kjer stoji sedajno duhovnišče in šola. Leta 1819 ali 1820 se je to poslopje predelalo in povečalo. V tem predelanem hramu napravili so se poleg duhovnikovega stanovanja še posebič prostori za šolo in učitelja. Učitelj Fr. Vučnik nam obnovljeno poslopje tako-le popisuje: „Prizemeljski del je bil visoko vzdignjen, tik zemlje pa so bile kleti. Učiteljeva klet je še sedaj poprejšna, le dervarnica je prizidana. Vrata v klet so bila od zunaj proti jugovzhodu. Nad kletjo bila je šolska izba in učiteljevo stanovanje, proti severozahodu na breg naslonjena pa kuhinja. Duhovnišče je bilo proti jugovzhodu, kakor sedaj, ter je bilo lahko priti iz šole v duhovnišče, po mostovžu skozi vrata v župnikovo vežo. Obojno, šola in duhovnišče je bilo pod enim krovom s skodlami pokrito, pol podstrešja učiteljevega, pol pa župnikovega.“**)

Šolo in duhovnišče ogenj uniči.

Leta 1852. v 12. dan meseca junija je šolsko in duhovniško poslopje do tal pogorelo. Ta požar nam učitelj Fr. Vučnik s sledečimi besedami popisuje: „Meseca junija (12.) vnel se je neko jutro mej 2. in 3. uro v združenem šolskem in župnijskem posloppju ogenj. Po pripovedi župnikove dekle, spavajoče na izbi, začela je goreti s skodljami krita streha ob severno-zahodni strani. Ogenj se je tako hitro širil, da smo komaj življenje rešili in dve ženski sta onesrečili. Jaz sem zgubil vse. Tuji ljudje prihruli so v hram, ter so vse, kar jim je prišlo v roke skozi okna zmetali, kjer je ali zgorelo, se podrobilo ali pa razvleklo. Gostača zgorela je do oglja, že imenovana dekla je pa vsled hudih po ognju prijetih bolečin čez 4 dni umrla. Obe sta spale na dilah pod streho.“

Požar je nastal po žarečem pepelu, katerega je župnikova kuharica v nekem zaboju pod streho shranjevala.

Poslopje se z novega postavi.

Da bi šolski pouk do postavljenega novega poslopja popolnoma ne prenehal, najela se je v jeseni l. 1852 soba pri cestnem pekarju (Strassenbäck). Vendar tukaj radi vednega nemira v krčmi poučevanje ni šlo prav izpod rok. Tudi šolsko obiskovanje, katero je bilo popred prav redno, se je vsled tega znatno na slabše obrnilo. Pa vkljub vsem tem okolščinam se je novostavljenje od leta do leta zavlačalo, večjidel radi tega, ker se občina, cerkev in verski zaklad o vsaksebnih doneskjih niso mogli sporazumeti.

Še le l. 1856 pride v največji zimi stavbeni navod (Baueommission) iz Gradca, ogleda prostor, ter izdela črtež, kateri se je potem s prevdarkom vseh stroškov vred predložil naučnemu ministerstvu, da ga odobri.***) Le-to je z

*) Tudi J. Goričan je še pomnil, da so bili pred Hoiselnom 3 učitelji tukaj; on je tudi omenjene podrobnosti o njih povedal. Imena vseh treh pa najdemo na prvirstrani že prej imeno: ane knjižiče.

**) Bivši tukajšni učitelj Fr. Vučnik je to poslopje v glavnih potezah iz spomina narisal. Po tej sliki je potem J. Rohus, bivši oskrbnik v Falskem gradu, narisal poslopje, katero ti kaže podoba l.

***) Takratni učitelj Jan. Kocmut pripoveduje, da je sestavil prošnjo do Njih Veličanstva, da se storé potrebni koraki v novostavljenje šole. To prošnjo podpisali so vsi učenci. Odgovor na to je bil stavbeni navod, ki je prišel tukajšne razmere ogledovat.

odlokom s 26. aprila 1857 šte. 7918 dovolilo, da se sme novo poslopje po predloženem črtežu, kakor ga je izdelalo stavbeno ravnateljstvo (z dne 20. junija 1855 in 22. aprila 1856) staviti, ter je odobrilo tudi v to zgradbo preračunjene stroške v znesku 11.918 fl. 20 kr. stare veljave.

Stroški so se pokrili z doneskom verskega zaklada znešajočim 5983 fl. 15 kr.; 1000 fl. se je vzelo iz cerkvenega premoženja. Pomanjklaj v znesku 4935 fl. 7 kr. doplačala je župnija.

Dražba.

Pri minuendo-dražhi dne 3. jun. 1857. l. je Jožef Walcher, posestnik v Ruti navostavljenje poslopja prevzel za 11.898 fl. Pri davkariji v Mariboru položil je podjetnik 1190 fl. globe.

Zvršitev poslopja.

Namestnija v Gradcu je z odlokom z dne 25. jun. 1857. l. predloženi dražbeni zapisnik odobrila, ter naznanila, da proti novostavljenju poslopja nima oporekati. Podjetnik Jožef Walcher se toraj pooblasti, da poslopje postavi.

Dne 20. jul. 1857. l. je stavbeni urad v Mariboru v navzočnosti podjetnika in graditelja J. Schreiner-ja iz Arveža selišče izmeril in obkolil.

Sedaj se je stavljenje takoj pričelo. Do jeseni tistega leta se je zidovje toliko dodelalo, da se je moglo spraviti pod streho. Drugo leto do vseh svetnikov bil je hram popolnoma dodelan.

Dne 3. nov. 1858. l. preselil se je učitelj v svoje novo stanovanje.

Poslopje se ôgleda.

Dne 11. avg. 1859. l. prosil je podjetnik J. Walcher, da se poslopje uradno ôgleda. Le-ta prošnja se usliši in dne 28. nov. tist. l. pride okrajni zemljemerec Zistler, ter v nazočnosti vseh županov, cerkvenih ključarjev, kuratorja, stavbenih ôgled poslopje natančno preišče in ôgleda, ter posledno izjavi, da je zgradba v vseh svojih delih dobro in vestno izpeljana.

Pri tej priložnosti ocenile so se tudi stavbe, katerih sicer ni bilo v črtežu, ki so se pa vendar kot jako potrebne pripoznale ter se je za nje odločil znesek 752 fl. 1 kr. st. v.

Po vsem se je toraj pri novostavljenju poslopja porabilo 12.650 fl. 1 kr. stare veljave.

Narodno blago.

XXVII.

Dve cerkvi.

Dobro uro hoda od Kranja proti izhodu na Gorenjskem — Kranjskem leži ob cesti dobro znana, velika vas in fara Šenčur (sv. Jurij). Ta fara šteje veliko podružnic, med katerimi je naj bližnja Srednja vas; in v to vas hočemo v duhu peljati č. čitatelja.

V sredi polja četrť ure od Šenčurja (St. Georgen im Felde bei Krainburg) proti severu razprostira se vas, ki šteje 42, v dve vrsti postavljenih hiš, zida-

nih, deloma tudi še lesenih, s slamo kritih. Po sredi vasi teče potok izvirajoč izpod Možjance, imena nima drugega nego kratko „potok“. Ta potok napaja ljudi in živino in daje vodo tudi za vse druge potrebe. Dasi je voda majhna in ne posebno snažna in se pogosto posuši, vendar v vsej vasi ni štepiha, vodnjaka ali kakor tam reko „šterne“.

Kadar Srjanom vode zmanjka, hodijo z vozmi na Visoko pol ure daleč po Kokro. Po obeh straneh potoka, ki teče po sredi vasi, raste razno drevje ter vaščanom daje po leti prav prijetno hladilno senco. Ob nedeljah in praznikih je posebno živo „na vasi“; tu je zbirališče za mlade in stare. Prave krčme (oštarije) nimajo, pa je tudi ne pogrešajo. Le v posebnih cerkvenih shodih pripelje Sreš kako vedro vina od kod, ki velja kot kaj posebnega (če se v novejšem času že ni kaj spremenilo v tej zadevi!)

Srjani imajo dve cerkvi, ki ležite par streljajev od vasi proti severu med njivami, hostami (ali kakor tam pravijo „boršti“ — nad Gašpurjevim borštom, pod Majerjevim hribom). Nekateri tujec začudeno povprašuje — če sploh vsake svete čase kak tujec v te kraje zaide —, kakšen pomen mora neki to imeti, da ste v tako majhni vasi dve cerkvi; a še veliko bolj ga radovednost sili pozvedeti, zakaj da cerkvi tako blizo — le kakih 15 korakov narazen stojite. Obe obdaja eno obzidje „evinger“, obe imate le jeden zvonik „turn“, ki pa v sredi med cerkvama prav sam za se stoji, ne da bi se ktere dotikal. Naj ima vendar vsaka cerkev svoj zvonik in po nekod še po dva; tukaj pa je ravno nasprotno, dve cerkvi pa le jeden zvonik. In ondošnji prebivalci ne pomnijo drugače!

Na ta in enaka vprašanja nam odgovarja narodna pripovedka, katero sem slišal od „starega Ivanovega oča — stari Ivanček v obče imenovan“ pred kakimi 30 leti. Mož bil je krojač, jako zgovoren; več ko sto pravljic, pripovedek „storje“ nam je pripovedoval, ko je z dvema ali tremi tovariši v „šteto“ prišel. Kako smo se otroci veselili na „storje“, ko so Ivanovi „žnidarji“ prišli, mi je še zdaj dobro v spominu.

V tistem času, ko so Turki svoje grozovitosti po naši zemlji doprinašali, ropali in požigali; odpeljavali mladeniče in dekleta v sužnost, skrunili hiše božje in jih rušili, posvečene posode so vnasprid rabili, skratka, bili so nadloga in velik strah vsej deželi. Enkrat so Turki pridrli na Gorenjsko do Kranja, kjer se jim je nekaj prebivalcev postavilo v bran. Ker je bilo Turkov le prevelika množica, so se domačini umikali proti Šmarjetni gori. Pa tudi tja so Turki prihruili. Na gori je stala cerkev z žagrebom (zakristijo) in zvonikom. Turki so hoteli udariti v cerkev, ter jo oropati njenih zakladov in drugih vrednosti. Zato so silovito rjuli, morili in požigali, kar so dosegli. Naenkrat pa se cerkev od zvonika in žagreba odtrga, ter se po treh kolesih pelje po gori dol. Pri vasi „Okrogli“ se pelje cerkev čez Savo, kjer se še današnji dan drse poznajo — tako je mož pripovedoval — in pripelje se v Srednjo vas, kjer jo danes vidimo, to je zgornja cerkev. Spodnjo pa so si vaščani postavili sami. Zgornja cerkev, ki se je po treh kolesih iz Šmarjetne gore čez Savo pripeljala, nima niti žagreba, ne zvonika; žagreb in zvonik sta ostala na Šmarjetni gori, kjer se še zdaj vidita — brez cerkve.

Pripoveduje se tudi, da je pod zgornjo cerkvijo v Srednji vasi veliko jезero; v deževnih dnevih, da se sliši, kako ribe pod cerkvenim tlakom plivkajo. — Jaz tega plivkanja sicer nisem slišal, dasi sem bil dostokrat v cerkvi. Na to cerkev in ondošnji kraj je še več „čudnih reči“ navezано. — Ko so spodnjo cerkev zidali, so hoteli med zvonikom in med zgornjo cerkvijo kopati „šteto“, a ko so nekaj časa kopali, se jim je odprlo brezno (brezdno — globoko požiralo) in od strahu zasujejo izkopano jame, niti lojtro, ki je notri bila, niso utegnili ven potegniti.

Pravili so tudi o nunskem samostanu, ki bi bajde imel pred davnimi časi tukaj biti. V bližnjem hribu je „štterna“, koje voda več ur daleč pod zemljo

teče in pri Bernikih zopet na svitlo kot potok pride; to so skušali, da so bajde zagovne notri nasuli, katero je voda na omenjem kraju na svitlo prinesla. Cerkev je videti prav stara, strop ima lesen in ves pomalan, tudi malarije v oltarjih so jako originalne, če v novejšem času niso Srjani že kaj predrugačili.

V. Jarc.

Dopisi.

Na Dunaju, 17. maja 1884. Malo ali slabih predstav imamo mi Slovenci o narodnosti na Sleskem, tem manj o šolstvu. Sicer je v obče znano, da je zahodna stran ločena od vzhodne, da v prvi bivajo Nemci v drugi Polaci. Da pa so Čehi na Sleskem odločno stopili na poprišče ter se postavili krepko v bran nemški posiljeni kulturi, znano nam je manj. Zadnje leto slišali smo sem in tje od necega nesporazumljenja mej Polaci in Čehi, češ da ti hočejo prevladati ne samo nad Nemci, ampak tudi nad svojimi slovanskimi brati. V tem je malo resnice. Edino hrepenenje Čehov je, ohraniti svojo materščino. Postopajo pa tako zavedno in uporabljajo taka sredstva, da morajo dospeti k cilju. Ta zavest povzdiguje njih sile in svetu nasproti zatemnuje druge manj živalne rodove. Da bi Polaci napenjali svoje moči bolj v povzdigo ljudstva in njegove omike, ter tratili jih manj zoper Bog ve kake sovražnike, bi oni krik ne samo utihnil, marveč poudarjal bi se po slogi pridobljeni napredek Slovanov proti Nemcem. Poleg tega bojujejo se vsa plemena za poedinstvo (individualitas). Jezik in zgodovina sta in morata ostati le momenta, sredstvi — nikoli svrha. Polak in Čeh pa sta si rodna brata in akoravno različna, vendar bližja drug drugemu kakor Nemcu.

Čehov je na Sleskem nad 170.000 in scer, na pruskem 60.000, na avstrijskem 110.000, od katerih je na Opavskem 60, na Tešinskem 50 tisuč; najkompaktniše združeni so okoli Frajdeka. Sosedji so jim na sever in vzhod Polaci, na zahod Nemci, kateri zasadili so se tudi v dolgem klinu mej pruske in avstrijske Čehi. Ti imenujejo se Moravci, kar je z polna opravičeno po zgodovini. Slesko bilo je spojeno z Moravo do Otokarja II., ki je oddal severni del svojemu levobočniku Mikulaš-u, ta pa je razdeli mej svoje 4 sinove. Pred to dobo bilo je Slesko zasedeno od Polakov, od toraj zmagoval je živelj česki. Přemislavci izmrli so 1433. leta ter posedel deželo kralj Matjaš. Od krone česke odtrgal jo je kralj Friderik II. l. 1742.

Česki jezik bil je od l. 1431 uradni jezik na Opavskem, od l. 1326 na Krnovskem, in deželne deske (Landtafeln) bile so česke. Celó v kraljevini česki nadvladovala je latinščina, ter vpeljala se tam in na Moravi češčina pozneje. Ko je Georg Friderik Ansbachski (1543—1603) zahteval nemški uradni jezik, postavili so se mu stanovi, „da so govorili od nekedaj moravski“. Maksimilijan II. hotel je imeti jezik česki in nemški vzpored, a tudi to ni obveljalo. Opavci govorili so l. 1610: „Toto knížectví neuzívá žádně jiné včei kromě české“. Pcd Leopoldem I. (1675) bilo je v mestu Opavi „dopouštěno stranami, že mohly před právem užívati jazyka nemeckého, neumely český.“ Res da so bili le stanovi tako zavedeni, slovanski živelj v ljudstvu pa je hiral že po 15. stoletju. Opava sama nemčila se je široma odkar zadobila je nemško pravo (1224). Po vojni 1742 smatrala se je Šleska ponemčena. Skoro čudno se nam zdi, da sedaj je na pruskem nad 700.000 Polakov in 60.000 Čehov po stopetdesetletnem pritiskanju „nemške civilizacije“, na avstrijskem Sleskem pa polovica prebivalstva slovanska. Po osodepolnem letu 1848 širiti se je začel nov živelj po Avstriji. Prislonil in vsesal se je vladajoči stranki, tu prusofilski, tam madjaronski ali liberalni, povsodi Slovanom sovražni. Ven-

dar prebujevali so se ravno v oni dobi tudi Čehi na Šleskem, prednje na pruskem. L. 1846 ustanovil je župnik Lelek prvi česki list v Pruskem Ratiboru „Holubice“. Na gimnaziji v Hlubčicah podučevalo se je redno več ur na teden česki, v Benešovu založila se je boljša knjižnica. Po francoski vojski zatirati je začela vlada slovanstvo (od l. 1873). Odstavila je češčino od gimnazije, ter zapovedala sežgati knjižnico. Le odločno oporekanje župnika Kopeckega rešilo je ta prevažni zaklad za ljudsko izobraževanje. Na Avstrijskem začelo se je delovanje nekoliko pozneje, živahno rostalo je šele po ustanovitvi „Opavskega“ tedeniškega 1870, kateri izhaja še danes. Veliko važnost in zasluge za probujo naroda ima 17 društev političnih, gospodarskih, glediščnih, [2 ste tudi na Pruskem], posebno pa „Matica Opavska“ od 1877. Stavi si nalogo vzporejati javna predavanja in predstave, izdavat i knjige, podpirati knjižnice za ljudstvo, ustanovljati šole in povzdigovati jih. Zakladajoči člani plačajo 100 fl., delajoči 50 fl., donašajoči 2 fl. Najznamenitejši uspeh je pač ustanova českega gimnazija v Opavi [s pomočjo „Ustredni matice skolské“]. Imenovati mora se tudi „Politična gospodarica jednota“ in česko gledišče v Katerinkách, predmestju Opave.

Šol bilo je l. 1877 v avstrijski vojvodini: 220 nemških, 136 poljskih, 116 českih, 21 utrakvističnih. V Opavi bila je le utrakvistična šola [v Katerinkách] z nemškim 4. razredom. Sredne šole: 3 gimnazije, 4 realke, 2 realna gimnazija in 4 pripravnice so nemške. V teku 6. let premenilo se je malo, kar se je storilo za narodnost, storil je narod česki sam. Da severni Nemci kričé o zatiranju ne le po krivici, ampak zlovoljno in hinavsko, razvidi se najbolj po poročilu deželnega šolskega sveta o šolstvu. Vse je ostalo pri starem. Kar imajo Čehi v resnici narodnih šol, plačajo jih sami.

V letu 1882/3 bilo je na Šleskem 467 javnih šol z 877. razredi, 43 zasebnih s 116. razredi, razvrščene tako-le:

Javne meščanske šole: 3 z 8imi razredi. 1 z 3mi razredi.

Javne ljudske šole: 277 enorazrednic, 113 dvorazrednic, 26 trirazrednic, 25 štirirazrednic, 11 petrazrednic, 11 šestrazrednic, 1 osemrazrednic.

Od teh je 17 deških, 16 deklških, 434 mešanih, 205 nemških 112 českih, 126 poljskih, 14 utrakvističnih in sicer 8 nem.-česk., 6 nem.-polsk.

Učencev je na javnih šolah 80.619, na zasebnih 6784, doma podučuje se jih 1320.

Učiteljev je 741, učiteljic 112.

H. T.

Iz ptujske okolice. Kakor je že znano, napravilo je učiteljsko društvo ptujskega okraja l. t. m. izlet v Vurberg, ki se je res izvrstno poneseł. Hočem tukaj ta izlet bolj nadrobno popisati, da bo zvedel svet, kako vsestransko naše društvo vedno napreduje. Bil je prekrasen dan! Pri našej šoli se nas je okoli 6. ure v jutro zbralo lepo število krasnih potovalk in potovalcev v Vurberg. Krenili smo jo poleg Drave v prelepem kraju, kratkočasno se razgovarjajoč naprej, ter po malem počitku sredi pota, brez „avantgarde“, ki je zgrešila pot, srečno prišli v obljubljeni kraj. Že od daleč zagledamo na neki hiši, štajarsko zastavo in to si izvolimo za prvi cilj. Dobro smo jo zadeli. Bila je ovenčana gostilna g. Zorka, kjer so se že zbirali učitelji in drugi šolski prijatelji k veselici. Ko se vsestransko pozdravimo in malo okrepčamo, podamo se na hriček k cerkvi, kam so nas vabili zvonovi k sv. maši. Tam še najdemo veliko krdelo tovarišev se svojimi soprugami, veliko prijateljic, prijateljev in družega ljudstva.

Pri sv. maši, med katero se je zunaj streljalo, da se je daleč odmevalo, je pelo Miklošičevo mašo nad 24 učiteljev, katero je iz prijaznosti na orglah spremljal blag rodoljub g. dr. Gross iz Ptuja. K darovanju nas je g. Franjo Zadavec iznenadil sè samospevom „Ave Maria“. Ročno po maši je bilo zborovanje društva v tesnej šoli.

Predsednik g. Žiher pozdravi prav prijazno vse navzoče, ter izrazi svoje veselje nad tako mnogobrojno udeležbo. On predstavi potem častite goste: g.

prof. Golvačkija, g. prof. Kunsteka sè častito gospo soprugo, g. vadm. učitelja Koprivnika, g. nadučitelja Nerata, več gg. tovarišev z mariborskega okraja, kakor nekaj častitih prijateljic in prijateljev šole. Vsi društveniki zakličejo navzočim: „dobro došli!“ Ko se zadnji zapisnik prečita in odobri, odda predsednik besedo g. Koprivniku. Ta v zelo mični, gladki in zanimivi slovenščini razpravlja obširno zgodovino o gluhomuteih, o njih dušnih zmožnostih, o njihovej delavnosti, ter nam na drobno kaže prejšnje in sedanje poučevanje gluhomučev. On nam našteva več metodikov za ta pouk in nam posebno označi metode L'Eppé-ja in Heineckeja. Sedaj nam predstavi enega svojih gluhomutastih učencev, ki ga je seboj iz Maribora pripeljal, ter nam z njim praktično kaže, kako se izvijajo glasovi, kako se počasom do govora spravijo, kako čitajo, računijo in rišejo. Dalje nam daja navod, kako je v ljudski šoli ravnati s takimi učenci, pokaže nam učne pripomočke za pouk gluhonemih, ter nas seznanja sploh s vsem, kar nam pomaga uspešno poučevati take sirote. V šolo sploh se naj sprejemajo le taki, ki so vedrega duha. Kako se to spozna, nam pokaže pri nekem gluhonemem dekletu iz St. Martinske fare, ktero je mati tje na poskus pripeljala. Dekle je pokazalo, da ima bister duh, g. Koprivnik pa svojo spretnost v tem poduku. To je bil prizor, ki je nekaterim mehkim srcem celo solze izvabil. In res! opazujoč učitelja, gluhonemo dekle in zraven ljubo mater, nas je vse obdal poseben čut, ki se ne da pripovedovati; tega mora človek čutiti sam. G. Koprivnik reče materi, da je otrok za uk in bo ga on spravil v gluhomutsko šolo. Mati je bila nad tem zelo vesela. Konečno še nam govornik potrebno omeni o slepih in njih poduku v ljudski šoli. — Predsednik se z iskreno besedo zahvaljuje govorniku, vsi navzoči se vzdignejo, ter zakličejo gromovito „živijo“ strokovnjaku v slovenskem poduku gluhomuteev. Ker je predavanje g. Koprivnika blizu dve uri trajalo, in je že bil skrajen čas, preložilo se je mično predavanje g. prof. Glavačkija na prihodno zborovanje, ki bo meseca julija t. l. v šoli ptujske okolice.

Po zborovanju smo si ogledali grad vurberski, ki ima v dveh nadstropjih opravljene sobe starinskim pohištvom in veliko raznih zbirk prejšnjih časov. Gredé iz grada k skupnemu obedu se postavimo pod veliko lipo in zapojemo v močnih zborih pesni: „Mili kraj“ in „Slovenec sem“, ki sta se daleč razlegale v dolino. V Zorkovi gostilni nas je že čakala godba, ki nas je sprejmila k pripravljenim mizam v lep sadunosni vrt. Skupnega obeda se je vdeležilo 60 oseb, med katerimi je bilo 36 učiteljev. Med obedom napije predsednik g. Žiher primerno napitnico Njih Veličanstvu presvitl. cesarju Francu Jožefu I! Cela družba zakliče 3krat navdušeno „Živijo“ in poje stojé spremljevana po godbi „cesarsko pesem“. Predsednik nazdravlja dalje vsem gostom osobito g. Koprivniku, ki je osrečil društvo in goste s svojim izvrstnim govorom. Vse čestita nazdravljenemu! Gosp. Koprivnik se zahvali in napije društvu na mnogoletno uspešno delovanje. Zmiraj več gostov prihaja! Presrečni smo bili učitelji videti v naši družbi tri častite gospode profesorje, mnogo odličnih krasnih gospic in gospodov ptujske čitalnice s častitim gospodom predsednikom vred, veliko gg. častnikov kranjskega lovskega bataliona iz Ptuja, drugih gospic in gospodov, več udov sosednih krajnih šolskih svetov in drugih kmetov. Menjavalo se je petje z godbo! Vse je bilo zadovoljno in zelo veselo. Peli so se sami lepi zbori čveterospevi in mešani zbori, za katere slednje se moramo posebno častitim pevkam in pevcem ptujske čitalnice lepo zahvaliti. Živili! G. predsednik napije med tem vsem slavnim gostom iz Ptuja, posebno g. Dr. Gregoriču, kot zastopniku okrajnega šolskega sveta, kot predsedniku čitalnice in kot sploh požrtvovalnemu rodoljubu 3kratno živijo!

Godba je kakor navadno zbudila tudi pete, ki so si jih marsikteri pari brusili v zalo okinčanej sobi, med tem ko so še se zunaj vršile napitnice, prijateljski pogovori i. t. d. Pred odhodom se je celo čveterka plesala na trati. Proti mraku so se začeli najdaljši odpravljati in tako smo se po času

vsi napatili domov, težko zapustivši kraj, kjer smo se čutili tako domači in veseli med seboj.

G. Zorko nas je dobro preskrbel, za kar mu izrekamo posebno priznanje. Sklenem s to željo, naj bi naše društvo vedno tako napredovalo, naj bi se društveniki vselej tako radi udeleževali zborovanj, da nam bo vedno n.ogoče tako uspešno delovati, za povzdigo ljudske šole v našem okraju, za naše pravice, za povzdigo duševnih in materijelnih zadev društvenikov in da prijateljska vez v društvenem življenju tisto pravo tovarištvo okrepča, s katerim nam bo mogoče skupno napredovati v vedenju in možato stati za narodne pravice. V to pomagaj Bog! Na videnje tedaj 3. julija t. l. Porekar.

Iz Ponikve. (A. Pregled delovanja šmarijskega učiteljskega društva l. 1883. Društvo je imelo 25 rednih udov. Zborovalo je štirikrat (1. marca, 5. aprila, 7. junija in 5. julija); zakaj ne večkrat, krivo je edino to, da so bila spremenjena pravila jako pozno potrjena. K zborovanjem je prišlo 14 do 17 udov. Govorila sta g. Jurkovič o petju po številkah“ in g. Flis „o astronomičnem zemljepisju v ljudski šoli z učnim poskusom“. V veseljem spominu nam ostane 5. dan julija, ko smo s slovesnim zborovanjem obhajali spomin šeststoletnega vladanja Habsburžanov na Štajerskem. Nj. Veličanstvu presv. cesarju poslala se je pismena izjava zvestobe in udanosti. — Društvo je ud „Matice Slovenske“ in je imelo dva lista „Popotnika“ in „Učiteljskega Tovariša.“

B. Drugo letošnje zborovanje je imelo učiteljsko društvo šmarijskega in rogaškega okraja 1. maja v Šmariji. Navzočih je bilo 11 udov, kot nov ud Fr. Skaza, podučitelj v Šmariji. Zapisnik zadnje seje se prečita in odobri. Blagajnik g. Šumer poroča o gnotnem stanju društva; račun se brez ugovora odobri. G. Kotnik iz Žuzma prednaša o domovinoslovju, razloži pomen domovinoslovja za ljudsko šolo, kaže kaj in kako se naj uči, in slednjic poda načrt domovinoslovja za domačo občino. Debata, katere so se vdeležili gg. Blenk, Flis, Večaj in Šetinc, bila je jako živahna. Ker bo g. poročevalec svoj govor v prihodnji seji nadaljeval in se bo takrat tudi določil podrobni načrt domovinoslovja za šmarijski okraj, imel bom priložnost drugokrat o debati, sploh o vsej razpravi tega jako važnega predmeta obširnejše poročati.

F. Šetinc.

Iz Ljutomera. Dne 1. majnika imelo je tukajšnje učiteljsko društvo svojo sejo v Ljutomeru. Kot nov ud našega društva pristopil je tudi gosp. Cvahte, nadučitelj pri Mali nedelji. Z njim je dobil naš okraj novo čilo moč. — Med dopisi je ta o šolskih hranilnicah jako važen. Pri tem oglasi se gosp. Pire in pravi, da imamo že dovolj hranilnic ter predlaga, da se preide na dnevni red. Gosp. Jan. Kryl, ki je bil že popred pregledal brošurico, katero je v zagovor imenovanih hranilnic spisal dr. Reicher, pravi, da je ta knjižica prav lepo pisana, a vendar on ni za hranilnice. Gosp. govornik pravi, da hranilnice res vzgojajo štedljivce, a iz njih postanejo skopeci in sebičneži, katerim iz srea izgine vsa ljubezen in usmiljenost do siromaškega bližnjega. Pečečega socialnega vprašanja pa hranilnice tudi ne bodo rešile. — Predlog g. Pirea je bil po tem govoru enoglasno sprejet. — Sedaj bi moral priti na vrsto govor o nakupovanju učil; a g. poročevalec ni bilo pri seji. Slatina, o ti mikaven kraj! — Pri tem vprašanju je g. predsednik vendar otvoril debato, katera je bila kaj živahna. Na zadnje pa je obveljal predlog g. Horvat-a, da se preide na dnevni red. — Gosp. Horvat kazal nam je obrazec, v katerem je združena razrednica z zapisnikom. Vsi navzoči so to olajšavo radestno pozdravili. Tudi drugod naj bi gg. kolegi to sprejeli, ker je res praktično in učitelju prikrati mnogo nepotrebne pisane. Prihodnja seja bo v dan 19. junija v Vrzejih, kjer bo g. Pire govoril o Vržejski kroniki. Nadejamo se obile udeležbe.

Josephus.

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je za zgradbo nove šole v Prežganju 200 fl. [Odlikovanja]. V priznanje dolgoletnega učiteljevanja dobili so zlati križec za zasluge: G. Jan. Krajnc, umirovljeni učitelj v Mariboru; g. Fr. Furreg, ravnatelj v Gradcu (Münzgraben); Ivan Čermut, nadučitelj v Tinjah na Koroškem; Ignacij Stiegler, nadučitelj v Sovodnji na Koroškem.

[Cesarjeviču Rudolfu] bode filozovski fakultet dunajskega vseučilišča podelil častni doktorat. Znano je namreč, da se je naš cesarjevič pokazal učenjaka v zoologiji in prirodoznanstvu; ravno zdaj je zopet izdal na svitlo knjigo, v kateri nam krasno slika svoje potovanje na vzhodu. Omeniti še je, da ga je peštansko vseučilišče imenovalo že prej za častnega doktorja.

[Posnemanja vredno.] Gosp. Jož. Podgoršek, profesor na veliki mestni gimnaziji v Karlovcu — ponkovski rojak — se je odločil, dokler bo živ, darovati vsako leto jeden cekin fistemu učencu (oziroma učenki) iz najvišjega oddelka šole svoje rojstne fare, ki bo pri izkušnji najbolje odgovarjal iz slovenske slovnice. K temu blagemu činu, katerega tukaj ponosno zabilježimo, so ga napotili „šulvereinski“ napor, našo mladež svoji narodnosti izneveriti. Naj bi se ta rodoljubni čin tudi drugod posnemal!

[C. kr. dež. nadzornika v Trstu] g. Ant. Kodiča zadel je nemili udarec. Umrl mu je namreč 11. t. m. ob $\frac{3}{4}$ 5. uri popoldan nadepolni sin Anton v 21. letu svoje dobe. Izrekamo tukaj naše sočutje!

[Draga šola.] Tehnična šola v Brnu stane na leto 98.000 fl., reči: osem in devetdeset tisoč (!), ina pa samo 95 poslušalcev. Po tem takem stane vsak poslušalec na leto čez 1000 fl.

[Zrelostni izpiti] prične se na mariborskem učiteljišču 4. dan, na ljubljanskem moškem in ženskem učiteljišču pa 9. dan junija s pismenimi nalogami.

[Miroslav Smetana], slavni česki skladatelj je 12. dne t. m. ob $\frac{1}{2}$ 5. uri popoldan v Pragi, 60 let star umrl. Česki narod zgubil je z njim svojega največjega umetnika!

[Obrtne šole na Kranjskem.] V seji badgetnega odseka dne 9. t. m. pri razpravljanju resolucij, nanašajočih se na učno upravo, stavilo se je tudi vprašanje glede naprave obrtnih šol na Krajskem. Na to odgovoril je sekijski načelnik dr. K. Fidler, da je vlada na Kranjsko že odposlala strokovnjaka, ki ima na mestu proučiti razmere in okoliščine; kar bodo pokazala ta poizvedenja, po tem se bode ravnalo, kje, koliko in kakšnih obrtnih šol se bode postavilo na Kranjskem.

[Ruščina na Švedskem.] V vseh švedskih srednjih šolah uvela se bode ruščina kot obligaten predmet, na vseh vseučiliščih pa stolico za slovanško jezikoslovje.

[„Bibliothèque nationale“] v Parizu zgotovila je svoj inventar, iz katerega je razvidno, da je ta najstarejša knjižnica ob jednem najbogatejša v Evropi. Vsega vkupe ima 2.500.000 zvezkov. Rokopisov kabinet broji 92.000 zvezkov vezanih, broširanih in v kartonih. Medalij iz vseh dob, francoskih in drugih ima 144.000. Zbirka bakrogocev šteje nad dva milijona komadov. V severnej galeriji hranijo se najdragocenejši zvezki, katerih je 80.000. Kako napreduje ta knjižnica, posneti se more iz tega, da je l. 1868 obiskalo bralno sobo 24.000, l. 1883 pa 70.000 čitateljev.

[Na ptujske okoljske šoli] stalno nameščena podučiteljica gospa Marija Poljanec je po desetletnem službovanju izstopila iz učiteljstva in se preselila v Ljubljano, kjer je njen mož postal stalni dobro nameščen oskrbnik c. kr. delavnice. Njeno mesto je sedaj razpisano.

(Največe orglje) so one v katedrali v Garden City L. J. Imajo 115 registrov in 7252 pičalk. Razdeljene so na četvero in deli so vsak-sebi postavljeni a po električneji žici pod kontrolo jednega muzika. Vsa žica, ki veže posamične dele je 12 angleških milj dolga. Električni zvonilni stroj veže vse zvonove v zvoniku s klaviaturo.

[Najmanjši mesti v Evropi] ste po statističnem proizvodu: Neumann „Beiträge zur Geschichte der Bevölkerung in Deutschland“ Šjedlic in Krušvic v pruski provinciji Poznanj (Posen). Šjedlic šteje šestdeset stanovnikov, Krušvic jih pa ima še manje.

[Poprava.] V zadnji naši številki vrnilo se je nekaj neljubih tiskovnih pogreškov; tako naj se čita v sestavku o četrtem berilu str.

138.	3.	vrsta od spodaj	da bi bil,	mesto da bil
139.	6.	„ „	zgoraj kako naj ljudje	„ kako ljudje
„	10.	„ „	„ kvarljivec	„ kradljivec
„	„	„ „	„ druge	„ drugim
„	22.	„ „	„ z zamrtvimi	„ z mrtvimi;

druge pomote naj blagovolijo č. bralci popraviti sami.

Vabila.

Okrajno učiteljsko društvo ormoško naredi na binkoštni torek izlet v Radence (Radain) blizo Radgone, ter vabi vse prijatelje šolstva k obilnej udeležbi.

Okr. učiteljsko društvo v Ormoži dne 14. maja 1884.

„Odbor.“

Celjsko učiteljsko društvo zborovalo bode dne 3. junija t. l. ob 11. uri dopoldne v okoliškeji šoli. Vzored: 1. Zapisnik in dopisi; 2. „O prilastkih“ govori g. Jarc; 3. Nasveti. K obilnej udeležbi uljudno vabi odbor.

Učiteljsko društvo šmarijskega in rogačkega okraja bo zborovalo 5. junija v Sv. Križu pri Slatini. K obilni udeležbi vabi

odbor.

Učiteljsko društvo za mariborsko okolico imelo bode v torek 3. jun. svoje redno zborovanje v Mariboru, pri katerem bode gosp. Feliks Majcen svoj pri zadnji seji odložen predmet razpravljal. K obilni udeležbi vabi odbor.

Zahvala.

Presrčna zahvala vsem dobrotnikom v imenu tistih učencev ptuj-ske okoliške šole, ki so bili 15. t. m. pri svojem izletu tako nepričako-vano dobro sprejeti in pogosteni.

Učiteljstvo.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem: Gosp. Mih. Levstik imenovan je učiteljem pri sv. Mihaelu nad Mozirjem; g. Fran Dernjač, podnčitelj v Slov. Bistrici postal je stalen ravno tu.

Na Kranjskem: G. Fr. Lavrič, nadučitelj v Šent.-Kocijanu, je za trdno postavljen.